

היינו מעורים, במידה זו או אחרת, בחיי תרבות המושבה, ולקחנו חלק בפעילויות ציבור הפועלים, לרבות במועצת הפועלים/ות. לא היינו הקבוץ או פלוגת עבודה היחידה בכפר סבא. מייסדי קבוץ העוגן היו שם, וקבי "המנוף" שעלה על הקרקע כקבוץ "דן". הייתה בכפר סבא פלוגה שהשתייכה לאגודת ישראל ויסדה את קבוץ חפץ חיים. נדמה לי שגם מייסדי משק "אושה" בצפון, התגבשו בכפר סבא.

אני זוכר הצגות תיאטרון (האוהל) ומופעים של אמנים ומרצים וגם קולנוע. האמת היא, שהיה לנו מעט מאוד כסף לבילוי - וגם לא נשאר כוח אחרי יום עבודה בפרדס. אפילו אפשרויות קריאה באהל היו מוגבלות - הנפט למנורות הוקצב. אך מצאנו מקור לפעילות תרבות במקום אחר, ובימים ההם לא כל כך שיגרת: קונצרטי ההסברה של ד"ר שטייניץ ברמות השבים. בכניסה לדירתו שם כל אחד גרוש או שניים על צלחת (לרוב לא היה גם הגרוש) ובמשך שעתיים יכולנו ליהנות מזיקוקי דינור של נגינה על פסנתר כנף בכשטיין והסברה מפי מוסיקולוג מעולה. ולהימצא, ולו לשעה קלה בלבד, בסביבה אירופית תרבותית ובזירה נאה - עבור דיירי האוהלים זו הנאה לא פחותה מהחוויה המוסיקאלית עצמה...

לא הייתה כאן התמודדות בהבדלי השקפות בין יהודים יוצאי גרמניה וחברי הגרעין יוצאי PKR. המפגש היה להתנגשות בין שתי תרבויות זרות זו לזו. באורח חיים פחות או יותר נורמאלי ובמצב כלכלי סביר, ניגודים אלה וודאי לא היו עולים או מכבידים במיוחד. אבל במצב בו הקיום השוטף לא מובטח, שוני ברקע מעמדי ותרבותי הופך לניגוד ולרגשות תסכול, שאין להם הסבר. אולי היו אלה געגועים לחיים הבטוחים והמסודרים, שכל אחד היה רגיל להם בביתו. יוצאי גרמניה ניסו להיות רציונאליים - לקרפטורוסים זה לא הלך כל כך. בעניינים "פשוטים" כמו אוכל, היו פחות מסוגלים להתאפק "למען המטרה הנשגבת". הם התקשו לקבל למה ציוני חייב לרעב לחם ובלית-ברירה להעמיד רמה אינטלקטואלית מעל לצרכים החומריים.

שני חלקים אלה הרכיבו את פלוגת "מחר", אם כי גרעינים נוספים הצטרפו אליה בשנים שלפני עלייתה על הקרקע. האחד הוא 'המייסדים', וכן שני גרעיני עליית נוער, מיגור ומעין-חרוד, שהיו יוצאי גרמניה. יוצאי צ'כוסלובקיה לא היו שונים ברמת השכלתם מיוצאי מערב אירופה, למעט, אולי, אותו חלק של אנשי פ.ק.ר., שגדלו בכפרים נידחים ולא זכו לחינוך מקיף. אזורים אלו גם החליפו ריבונות מדינית בשנים הסוערות אחרי מלחמת העולם הראשונה; תושביהם חיו בין השפות - בבית הספר הילדים למדו בשפה הצ'כית, ברחוב דברו הונגרית ובבית אידית. לעומת זאת, אלה שחיו באזור מונקאץ' נהנו מחינוך ברמה גבוהה; קהילת מונקאץ' החזיקה בבית ספר תיכון בו שפת ההוראה הייתה עברית.

אך הבדלים במנטאליות בין שני היסודות היו קיימים. הצ'כים יוצאי פ.ק.ר. התחנכו בבית באווירה חסידית. יוצאי גרמניה באו, ברובם, מבתיס חילונים והיו זרים לתרבות זו, שבגרמניה קראו עליה לכל היותר בספרים. בלט בניהם איש - יוסף יעקבוביץ' - שגמר את לימודיו בישיבה והיה אפילו מועמד להסמכה כרב, אך פנה עורף למסורת כדי להצטרף לתנועת החלוץ. הוא היה משכיל, אך חסר הבנה לכל אשר חרג מהאופק התרבותי הצר בו גדל. ומנגד - חיים נויבורגר מהמחנה היקי, לשעבר רב בדנציג, שריז מהקבוצה הדתית, אינטלקטואל ויהודי רפורמי, שחבק עולמות אך נראה היה חסר אותה פיסת קרקע מצוקה שנחוצה כדי לעמוד עליה בשתי רגלים.

רבים מהחברים הצ'כים, בעיקר אלה שגדלו באזורים הכפריים, היו חזקים וחסונים, פועלים מצוינים ומבוקשים ע"י מנהלי העבודה בפרדסים. זה הקנה להם, בהחלט, מעמד בפלוגה, שקיומה היה מבוסס על עבודה פיזית. אך הדבר לא התבטא, לפי הרגשתם, בהירארכיה הכלל חברתית, בה זווקא היסוד הגרמני היה הדומיננטי. זה יצר מתחים ואי הבנות. אך המקור האמיתי של אי האמון ההדדי היה במצב הכלכלי הירוד של הפלוגה. המצב אף החריף, לאחר כניסת איטליה למלחמה והפסקת יצוא ההדרים, חוסר העבודה העמיק וההכנסות הדלות של הפלוגה ירדו עוד יותר. הפלוגה התקשתה לספק לחבריה את המינימום של צרכיהם; נפט למנורות בחדרים ואהלים חולק בהקצבה. תקציב המטבח ירד מתחת ל-26 מיל לחבר ליום כלכלה והטלאים הפכו לקישוט היחיד של הלובר. תגובת החברים למצב שנוצר הייתה שונה, בהתאם לרמה האישית והטמפראמנט של כל אחד. המשכילים ומחונכים יותר לא הראו כלפי חוץ,